

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ХРИСТИЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

У статті представлено аналіз принципів християнського виховання підростаючого покоління в умовах сьогодення, які полягають у тому, що молода людина – це образ і подоба Божя; спасіння молоді людини на землі – це оздоровлення, зміцнення її душі, оскільки виховання звернене на особистість, а особистість є вічною. Виховання повинно бути спрямоване не тільки на підготовку людини до земного життя, а й на підготовку її до життя вічного; спасіння можливе лише в церкві. Тому без воцерковлення не буває справжнього християнського виховання; молоду людину вчать протидіяти злу, і не тільки зовнішньому, але й внутрішньому, що коріниться в ній самій.

Встановлено, що до провідних принципів християнського виховання особистості належать: принцип не насилля; принцип своєчасності реагування на духовний стан молоді; принцип єдності педагогічних впливів; принцип особистісного підходу; антропологічний принцип; принцип невтомної уваги (постійна участь у житті особистості); принцип відповідальності; принцип любові (бачити особистість в Божому замислі, черпати любов у зверненості до Бога); принцип смирення.

***Ключові слова:** молодь, принципи, християнське виховання, вчителі, священнослужителі, батьки.*

Фазан В. В. Современные принципы христианского воспитания подрастающего поколения. *В статье представлен анализ принципов христианского воспитания подрастающего поколения в современных условиях, которые заключаются в том, что молодой человек – это образ и подобие Божие; спасения молодого человека на земле – это оздоровление его души, поскольку воспитание обращено на личность, а личность является вечной. Воспитание должно быть направлено не только на подготовку к земной жизни, но и на подготовку молодежи к жизни вечной; спасение возможно только в церкви. Поэтому без воцерковления не бывает настоящего христианского воспитания; молодого человека учат противодействовать злу и не только внешнему, но и внутреннему, которое коренится в нем самом.*

Установлено, что основными принципами христианского воспитания личности являются: принцип ненасилия; принцип своевременности реагирования на духовное состояние молодежи; принцип единства педагогических воздействий; принцип личностного подхода;

антропологический принцип; принцип постоянного внимания (постоянное участие в жизни личности); принцип ответственности; принцип любви (видеть личность в Божьем замысле, черпать любовь в обращении к Богу); принцип смирения.

Ключевые слова: *молодежь, принципы, христианское воспитание, учителя, священнослужители, родители.*

Fazan V. V. Modern principles of the Christian upbringing of the younger generation. *The article deals with the analysis of the principles of the Christian upbringing of the younger generation in the modern society, based on the fact that the young person has the image and likeness of the God; The young people's salvation on the earth is their souls' healing. The upbringing is aimed at the personality who is eternal. The upbringing should be aimed not only at the life on the earth, but on the person's preparation for the eternal life. The salvation is possible only in church. That is why, there is no real Christian upbringing outside the church. The young man is taught to counteract both the external and internal evil.*

It is proved that the main principles of the adolescents' Christian upbringing include: the principle of non-violence; the principle of eternity (the reaction to the spiritual state and personality development level); the principle of the pedagogical influencing; the principle of the personal approach (not oppressing the teenagers' personalities, not preventing the personality's way to God); the anthropological principle (to respect and feel adolescents' ideas, to know what is happening in them); the principle of constant attention (permanent participation in the life of the individual); the principle of responsibility; the principle of love (to see the personality as God sees him or her, to love the people surrounding you); the principle of humility (to realize that God rules the life of the personality).

Key words: *youth, principles, Christian upbringing, teachers, clergymen, parents.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний стан розвитку української держави характеризується складними соціокультурними умовами, пов'язаними із нестабільністю суспільної ситуації, девальвацією загальнолюдських цінностей, утратою виховного ідеалу, падінням ролі сім'ї та школи. Така ситуація негативно впливає на становлення і духовний розвиток особистості. З'ясування її характеристика принципів християнського виховання буде сприяти більш ефективній організації процесу формування духовності підростаючого покоління.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Вивчення стану наукової розробки означеної педагогічної проблеми показало, що дослідження принципів християнського виховання підростаючого покоління перебуває в полі зору таких дослідників, як: Т. Саннікова, В. Марко, Л. Сулова, ігумен Георгій Шестун, В. Жуковський та деяких інших.

Мета статті – схарактеризувати сучасні принципи християнського виховання підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що цілеспрямована організація християнського виховання підростаючого покоління здійснюється на основі єдиних принципів, якими керуються батьки, вчителі, священнослужителі.

Сучасні науковці-педагоги пропонують цілу низку принципів християнського виховання підростаючого покоління.

Так, Л. Сулова та В. Марко визначають такі принципи християнського виховання особистості, як: не насилля; своєчасності реагування на духовний стан і рівень особистості; єдності педагогічних впливів; особистісного підходу (не подавляти особистість, не стояти на її особистому шляху до Бога); антропологічний (поважати, відчувати особистість, знати, що відбувається в її душі); невтомної уваги (постійна участь у житті людини); відповідальності; любові (бачити молоду людину в Божому замислі, черпати любов у зверненості до Бога); смирення (розуміти, що справжнім керівником особистості є Господь) [2, с. 17-20].

До принципів християнського виховання молоді С. Ярмусь додає принцип підготовки до духовного життя, яке є пошуком Бога. Оскільки, все в людині об’єднується духом, серце стає центром її самоусвідомлення, її свободи. Особистість пов’язана з усім світом. Через первородний гріх людина містить темне і світле начало. Духовне життя вимагає благодатної зміни людської природи. Спасіння людини – лише в благодатній допомозі Господа. Виховання

розглядається як воцерковлення особистості. При цьому людину рятує благодатна соборність церкви, а емпіричний розвиток особистості служить метою її духовного життя, її спасіння.

У відповідності з зазначеним принципом важливим є не гармонійний розвиток особистості, а розуміння нею ієрархії вартостей. Найголовніше – духовне життя особистості. Усі інші завдання виховання, розвиток його складових, підкорені головному – християнському вихованню молодої людини.

Важливим є й психічний розвиток особистості. З огляду на це, особливе значення має формування чеснот, які допомагають подолати трагічну роздвоєність людської природи (звернення її до добра і до зла), а саме: слухняності, поваги до авторитету, смирення.

Слід відзначити, що важливе значення для християнського виховання підростаючого покоління має виховання характеру та дисципліни. Однак, коли виховання характеру як інструменту для творчої та соціальної діяльності стає самоціллю, то, це ставить молоду людину на рівень Бога, а отже веде до її падіння.

Виховання дисципліни не є самоціллю. Дисципліна – це свобода і звільнення молодої людини від зайвого, непотрібного. Особистість животворна тільки тоді, коли керується авторитетом Церкви та авторитетом розумного, старшого, досвідченого наставника.

Доцільно звернути увагу на те, що моральне виховання повинно бути пронизане тільки релігійною мораллю, оскільки секуляризована мораль не пов'язується з гріховністю. Мета філософської моралі – служіння добробуту людини. Мета православної моралі – служіння Добру і Богу. Моральне оздоровлення людини можливе тільки через покаєння. Релігійне виховання допомагає молодій людині занурюватися в життя церкви, особливо в її серце – життя літургійне. Як стверджує С. Ярмусь, «обов'язковим є вивчення догматичної істини Православної Церкви, соборне причащення розумові церкви» [8, с. 240-244].

Ігумен Георгій Шестун до провідних принципів християнського виховання особистості відносить і православний погляд на молоду людину як на образ і подобу Божу. «Єдність у церкві і через Церкву, – стверджує ігумен, – є основою благодатної соборності, побудовою життя за вимогами християнської досконалості» [5, с. 558-562].

До провідних принципів християнського виховання підростаючого покоління протерей Г. Каледа додає: христоцентричність; педоцентричність; випередження релігійно-моральною освітою раціонально-інформаційної; воцерковлення; виконання заповідей Христа сучасною дитиною, юнаком, дівчиною; відкриття православ'я як радісної повноти життя в Христі [3, с. 20-35].

Доцільно звернути увагу на те, що такі науковці як Т. Саннікова та В. Жуковський принципи християнського виховання визначають у прикладному аспекті, а саме, в процесі вивчення учнями факультативного навчального предмету «Християнська етика». До найбільш важливих принципів, за переконанням науковців, належать:

- принцип цілеспрямованості виховання, який передбачає спрямування виховної роботи з основ християнської етики на досягнення основної мети виховання – формування високодуховної й моральної особистості, підготовки її до свідомої й активної трудової діяльності;

- принцип зв'язку виховання з життям, який полягає у створенні в учнів глибокої переконаності жити за християнськими духовно-моральними принципами в сім'ї, громаді, суспільстві;

- принцип виховання у праці, який базується на ідеї, що формування духовно-моральної особистості на християнських цінностях безпосередньо залежить від її особистої діяльності. Реалізація принципу виховання у праці можлива за умови усвідомлення учнями, що праця – важливе джерело задоволення матеріальних і духовних потреб, чинник усебічного розвитку особистості. Передбачається залучення учнів до взаємодопомоги, добродійної

діяльності, практичної участі у житті класу, школи, громади, допомоги літнім людям, тощо;

- принцип комплексності у вихованні на християнських моральних цінностях, котрий ґрунтується на діалектичній взаємозалежності педагогічних явищ і процесів. Втілення його в життя передбачає: єдність мети, завдань і змісту духовно-морального виховання особистості; єдність форм, методів і прийомів виховання; єдність виховних впливів школи, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; єдність виховання і самовиховання; постійне вивчення рівня вихованості учня й корегування виховної роботи;

- принцип поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього під час засвоєння християнських моральних цінностей, що включає єдність вимог до вихованців із боку батьків та педагогів у процесі навчання;

- принцип індивідуального підходу до учнів у християнському вихованні є важливою вимогою до організації виховного процесу й однією з умов підвищення його ефективності, оскільки торкається внутрішніх духовних сторін особистості вихованця та враховує його вікові та індивідуальні особливості, рівень моральної свідомості і досвід моральної поведінки;

- принцип єдності педагогічних вимог сім'ї, школи та громадськості у процесі християнського виховання, який передбачає охоплення всіх сторін діяльності сім'ї та школи, всіх форм роботи учнівського та педагогічного колективів, громадських та благодійних організацій, виявляється у змісті, формах навчання та виховання, у правилах поведінки школярів, у стилі життя школи, її традиціях;

- принцип природовідповідності, що базується на врахуванні багатогранної й цілісної природи людини, її вікових, індивідуальних, духовних, анатомічних, фізіологічних, психологічних, національних особливостей;

- принцип культуровідповідності, котрий ґрунтується на органічному зв'язку християнського виховання з історією народу, його мовою, релігією, культурними традиціями, з народним мистецтвом та на забезпеченні духовної єдності поколінь;

- принцип гуманності, що передбачає створення належних умов для формування духовно-моральних якостей і здібностей дитини, джерел її життєвих сил;

- принцип демократизму, який має на меті усунення авторитарного стилю виховання, сприйняття особистості вихованця як вищої соціальної цінності, визнання права школяра на свободу, на розвиток здібностей і вияв індивідуальності, передбачає глибоке усвідомлення зв'язку між ідеалами свободи, правами людини та громадянською відповідальністю;

- принцип національного самоусвідомлення, котрий вимагає наповнення виховання національним змістом, формування самосвідомості громадянина;

- принцип теоцентризму означає, що джерелом християнських цінностей є Бог, що ці цінності є об'єктивними, вічними й незмінними, що вони передані людям Богом через Біблію, що Господь наш Ісус Христос виконав їх [1; 4].

Проаналізовані праці науковців, які визначають принципи християнського виховання підростаючого покоління, спрямовані на доведення того, що:

- людина – це образ і подоба Божа;

- спасіння людини на землі – це оздоровлення, зцілення її душі, оскільки виховання звернене на особистість, а особистість є вічною. Виховання повинно бути спрямоване не тільки на підготовку особистості до земного життя, а й на підготовку її до життя вічного;

- спасіння можливе лише в церкві, без воцерковлення не буває справжнього християнського виховання;

- існує не тільки зовнішнє зло, але і внутрішнє, що коріниться в самій людині.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, християнське виховання молодшої людини спрямоване, насамперед, на виховання її духовності. Воно не можливе без любові, але надмірна любов, за переконанням церкви, калічить душу дитини [7, с. 180-181]. До перспективної тематики подальших наукових пошуків можна віднести питання змісту, принципів, напрямів, форм та методів християнського виховання особистості на різних етапах розвитку українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жуковський В. М. Духовно-моральні знання вчителя – основа національного відродження України за умов сучасних цивілізаційних змін / В. М. Жуковський // Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – С. 262-279.
2. Марко В. Ю. Духовне виховання дітей молодшого шкільного віку в катехитичних і католицьких школах : монографія. / В. Ю. Марко. – Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2015. – 268 с.
3. Отцы, матери, дети. Православное воспитание и современный мир. – М. : Изд-во Московского Подворья Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2001. – 460 с.
4. Саннікова Т. В. Духовне виховання молодших підлітків засобами християнської етики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. / Т. В. Саннікова. – К., 2007. – 20 с.
5. Священник Евгений Шестун. Православная педагогика. – Самара : ЗАО «Самарский информационный концерн», 1998. – 576 с.
6. Сурова Л. В. Православная школа сегодня. Книга для учащихся и учащихся. – М. : Изд-во Владимирской епархии, 1996. – 495 с.
7. Тхоржевська Т. Д. Православне виховання в історії педагогіки України: Монографія / Т. Д. Тхоржевська. – К. : Купріянова О. О., 2005. – 412 с.
8. Ярмусь С. Досвід віри українця: Вибрані твори / С. Ярмусь. – К. : Світ знань, 2002. – 512 с.